

ЧАРІВНИЙ СВІТ ПРИРОДИ У ТВОРАХ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА

Мета: ознайомити учнів з біографією Григора Тютюнника, розширити уявлення про його творчість; вдосконалювати навички свідомого виразного читання; вчити аналізувати, співставляти прочитане; розвивати зв'язне мовлення, образне мислення; виховувати любов до природи, читацький смак.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- Що ви знаєте про цього письменника?
- Чому та кому він присвячував свої твори?
- Героями багатьох його творів є природа і дитина.

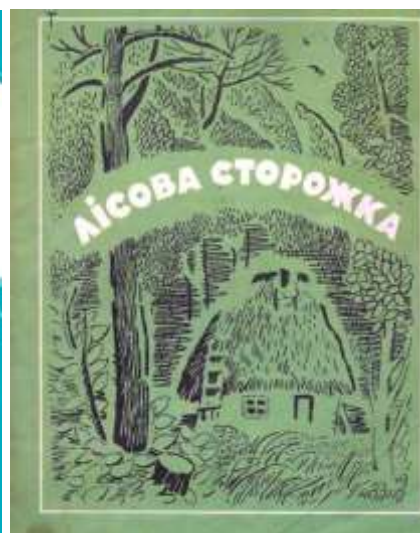
III. ПОВІДОМЛЕННЯ ТЕМИ І ЗАВДАНЬ УРОКУ

— На сьогоднішньому уроці ми продовжимо ознайомлення з творчістю чудового українського письменника-прозаїка Григора Тютюнника.

IV. СПРИЙМАННЯ Й ЗАСВОЄННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота з виставкою книг

— Розгляньте виставку книг. Які книжки знаходяться у нас на полиці?

- Хто автор цих книжок?
- Прочитайте назви книжок.
- Що об'єднує виставлені книжки?
- Чи є серед книжок збірники?
- Яка книжка вам сподобалася найбільше?

2. Біографічна довідка. Розповідь учителя

Григорій Михайлович Тютюнник - український письменник-прозаїк, перекладач

Григорій Михайлович Тютюнник народився 5 грудня 1931р. в с.Шилівка на Полтавщині в селянській родині. В 6 років залишився без батька.

Після звільнення України від фашистів, Григорій закінчив п'ятий клас сільської школи та вступив до ремісничого училища. Потім довелося працювати і на заводі в Харкові, і у колгоспі, і на відбудові шахт у Донбасі.

У 1962 році Григорій Михайлович закінчив Харківський університет і став працювати вчителем у вечірній школі на Донбасі.

— Тютюнник Григорій Михайлович (5 грудня 1931 р., с. Шилівка, Зіньківський район, Полтавська область — 6 березня 1980 р, Київ) — український письменник-прозаїк.

Народився в родині селян — Тютюнника Михайла Васильовича і Тютюнник (до заміжжя Сивокінь) Ганни Михайлівни, які працювали в колгоспі — батько

плотникував, косив, пиляв, і, що цікаво, то вже в свої немолоді роки не полишав надії вступити у виш і почати вчителювати, а мати працювала на різних роботах — полола, в'язала, поливала і подавала снопи в барабан.

У 1937 р. батька заарештували і відправили на заслання, з якого він не повернувся.

Після того, як батька забрали до в'язниці, письменника до себе на Донбас узяв батьків брат Филімон Васильович Тютюнник, що мешкав у смт Щотове Луганської області. Він і його дружина, Наталя Іванівна Рябовецька, з хутора Троянівка, вчили й виховували малого Григора.

Як згадував сам письменник: «Вони обоє працювали в школі. Дядя був бухгалтером, тьотя викладала українську мову й літературу. З того часу я запам'ятав "Як упав же він з коня", "На майдані". Я любив і знав казки Пушкіна і безліч українських народних казок, з яких я найбільше люблю й зараз. "Котигорошко", — прекрасна казка. Перечитував оце недавно — диво, та й годі...».

У 1938 р. дядько зі своєю дружиною віддали Григора до школи в україномовний перший клас, який нараховував сім учнів, а тому через деякий час був розформований, і хлопця перевели до російськомовного класу. З того часу і до 1962 р., як зазначав сам Тютюнник, він розмовляв, писав листи (іноді оповідання) винятково російською мовою.

У 1946 р. після закінчення п'ятого класу пішов у Зіньківське ремісниче училище № 7, де одержав спеціальність слюсаря. Закінчивши його, працював на Харківському заводі ім. Малишева, але захворів на легені, повернувся до Шилівки. Не відпрацював належних трьох років, за що відсидів 4 місяці у колонії. Як вийшов, повернувся на Донбас, будував Миронгрес, слюсарював, працював у колгоспі, на відбудові шахт у Донбасі.

Пізніше у своїх спогадах Григiр згадував: «Після закінчення п'ятого класу пішов я в Зіньківське РУ № 7, щоб мати якусь одежину і 700 грамів хліба на день. Вони, оті 700 грамів, і врятували нас із мамою у 1947-му: я носив "з города" щодня по шматочку, глевкому і сплюснутому, в кишені, як порожній гаманець.

Восени нам, ремісникам, вручили атестати слюсарів п'ятого розряду і одвезли машинами до Охтирки. А звідси поїздом — до Харкова, на завод ім. Малишева. Там нам дали гуртожиток (одна кімната — загін на 68 душ) і розподілили по цехах».

У 1951 р. Тютюнник пішов до армії, служив у морфлоті радистом на Далекому Сході. Після демобілізації закінчив вечірню школу, працював токарем у вагонному депо.

У 1957-1962 рр. майбутній письменник навчався у Харківському університеті на філологічному факультеті. Саме тут він захопився літературною працею і самоосвітою.

Після служби вперше спробував писати (російською мовою). Значний вплив на формування його літературних смаків, на ставлення до літературної праці справив його брат — письменник Григорій Тютюнник.

Першу новелу «В сумерки» написав російською мовою і за підписом «Григорій Тютюнник-Ташанский» надрукував її в журналі «Крестьянка» у 1961 р. Після смерті старшого брата Григорія Тютюнника (автора роману «Вир») переклав свої «Сумерки» українською мовою і з того часу писав лише нею.

Після закінчення Харківського університету (1962) Г. Тютюнник учителював у вечірній школі на Донбасі. У 1963 р. переїхав до Києва, працював у редакції газети «Літературна Україна», опублікував кілька нарисів на різні теми.

Зацікавившись кінематографом, Г. Тютюнник працював у сценарній майстерні Київської кіностудії ім. О. Довженка.

Тютюнник перекладав українською мовою твори російських письменників.

На початку 1970-х років Г. Тютюнник працював у видавництві «Веселка». Серед його продукції — настільна книга-календар для дітей «Дванадцять місяців», у підборі матеріалів до якої виявився його літературний смак,

мистецька вимогливість, повага до юного читача. Писав він і сам твори для дітей, видає збірки оповідань «Ласочка», казок «Степова казка», які по-новому розкрили талант письменника.

За книги «Климко» і «Вогник далеко в степу» Григорові Тютюннику присуджено премію імені Лесі Українки (1980 р.).

В останні місяці життя письменник працював над повістю «Житіє Артема Безвіконного».

6 березня 1980 р. серце письменника зупинилося.

Поховано письменника на Байковому кладовищі в Києві. 1989 р. його творчість була посмертно відзначена Державною премією ім. Т. Г. Шевченка.

3. Бесіда за змістом почутого

- Хто такий Григійр Тютюнник?
- Де і коли народився?
- Де працювали батьки Григора?
- З якою метою він пішов до ремісничого училища?
- Хто вплинув на формування його літературних смаків?
- Які твори написав Г. Тютюнник?
- Якими преміями відзначена творчість письменника?
- Яка повість має автобіографічний характер? («Климко»)
- Українську художню прозу неможливо уявити без вагомї літературної спадщини Григора Тютюнника. Письменник у своїй творчості обрав жанр, традиційний для нашої літератури, — оповідання, повість.

4. Фізкультхвилинка для очей

5. Обговорення прочитаних творів

- Діти, ви любите перебувати на природі?
- А чи вмієте милуватися нею?

— Так само щиро любив свою землю, свій край, свою природу і Григійр Тютюнник. Він умів проникнути в таємничий світ природи. Письменник говорить про дерева, квіти, рослини як про живі істоти, звірі, що є героями його творів, уміють відчувати, співпереживати разом з людьми. Григійр Тютюнник умів художнім словом намалювати яскраву пейзажну картину.

6. Гра «Чи уважний ти читач?»

Тестування за творами Г. Тютюнника

1. Де дід Арсен зустрів білу мару?

а) У яру; б) у балці; в) біля річки.

2. Що допомогло їжачкові стати білою марою?

а) Газета; б) простирадло; в) серветка.

3. Яку пору року найбільше полюбляє Олесь?

а) Весну; б) літо; в) зиму.

4. Яку рибку Олесь намагався врятувати від щуки?

а) Карасика; б) пліточку; в) краснопірку.

5. Де Кузька вперше побачив однокрила?

а) У розсаднику; б) у дворі; в) у дуплі.

6. Де оселилися Кузька й однокрил?

а) На горищі; б) під деревом; в) під поріжком.

7. Хто жив під стріхою в хліву, де копав черв'яків Василько?

а) Ластівки; б) синички; в) горобці.

Відповіді: 1б; 2а; 3в; 4б; 5а; 6в; 7а.

7. Гра «Відгадай твір»

* Але сьогодні у вуличці було порожньо й тихо. За селом високо в небі, над молодими пшеницями, кружляла гайвороняча зграя: то розтягалась у довгу чорну смужку, то знову зливалася в кім'ях, нагадуючи дикий бджолиний рій. Кра-крах... — чулося здалеку. Заходило сонце, мінялося барвами небо: то жовтогарячими, то густо-червоними, то просинюватими, доки не загускло у німій вечоровій прозелені. І вже не видно було чорної зграї над пшеницями, чувся лише далекий тривожний гелгіт. («Перед грозою»)

* Не було ще такого літнього ранку, — хіба вже каміння з неба, — щоб дід Арсен, прозваний Бушлею, всидів дома. Де там! Як тільки над обрієм зажевріє велика досвітня зоря, вже Арсен на ногах. Почепить через плече стару шкіряну торбу з вареним зерном, що пахне кутею (рибі на принаду), убгає в кишеню круглу бляшану баночку з великими й малими рибальськими гачками, вудки в руки і — гайда до річки. Йде помалу, бо, як сам каже, ноги вже не козацькі — болять од старості. («Біла мара»)

* На початку зими ходити Олесеві до школи можна двома стежками: одна бором, друга — річкою. Сюди зручніше, та в зазимки лід на річці тоненький, так і зяє чорною прірвою. Тому кожного разу, коли Олесь виходить з дому, мати наказує йому:

— Гляди ж, сину, річкою не йди. Там ще лід молодий. («Дивак»)

* Однак минає день-другий, гайвороння звикає до опудал, любісінько походжає поміж ними та вишукує здобич: набачить молоденький пагін, що тільки-но виткнувся з землі, — хвать його дзьобом, як обценьками, смик — і трощить. Отоді Кузьці роботи та роботи. Ховаючись за деревцями, він тихо, інколи навіть поповзом, підкрадається до найбільшого гурту і з лютим гарчанням кидається до першого-ліпшого птаха. Налякане гайвороння хльоскає крильми, злітає вгору й свариться на Кузьку. («Однокрил»)

* Дорога до лісу низова, де-не-де перелита повинню, хоч і не глибоко: Данилові можна перебрести, а Кузьці треба оббігати кружка, по сухому, якщо старий не візьме його під пахву та не перенесе. Проте Кузьці дужче подобається оббігати, бо по дорозі можна буде погавкати на лелек, що, немов сажнями, обмірюють кроками калюжки, шукаючи поживи. Кузьки вони не бояться, знають уже його жартівливу вдачу: підбігти близенько й погавкати. («Лісова сторожка»)

8. Фізкультхвилинка

V. ЗАКРІПЛЕННЯ Й ОСМИСЛЕННЯ ЗНАНЬ

1. Гра «Відгадай, хто це сказав?»

* Ну, тепер я пішов по рибу, а ти грайся і не плач. (Василько. «Перед грозою»)

* То це ти, парубче, лякаєш діда, ге ж? На гніздо собі тягнеш, чи що? (Арсен. «Біла мара»)

* Чого це ти сьогодні так рано вернувся? (Арсениха. «Біла мара»)

✱ Олесю, адже я наказувала всім малювати горщечок. Я поставлю тобі двійку. (Матильда Петрівна. «Дивак»)

✱ Ти, Кузьмо, його не займай. Бачиш: не годен він ні харчу собі добути, ані в гніздо злетіти. (Дід Данило. «Однокрил»)

✱ З оцього рам'я зробимо, Кузю, мене, бо це моя одіж; з оцього — бабу Оксьоншу, бо це вона дала кофту й фартушину; а з оцього — діда Миколайчика, бо це його піджак. (Дід Данило. «Лісова сторожка»)

2. Творча робота. «Мій улюблений герой»

Технологія «Мікрофон»

Учні розповідають про улюбленого героя прочитаних творів Григора Тютюнника.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

— Творчості якого письменника був присвячений сьогоднішній урок?

— Чого вчать нас твори Григора Тютюнника?

— Що нового дізналися на сьогоднішньому уроці?

— З яким настроєм завершуєте урок?

— Чи все вам удалося на уроці?

— Які завдання вам сподобалися найбільше?

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

— Наступний урок позакласного читання проведемо за темою «Шевченкове слово в віках не старіє». Завдання до уроку та список літератури ви знайдете в куточку читача.